

ШЫҢ

1925 ЧЫЛЫ
Ташкентте

1966 ч.
ЯНВАРЬ
7
ПЯТНИЦА
№ 5 (6331).

Өртөө 2 көп.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУНУҢ ПЛЕНУМУ

1966 чылдын январь 6-да СЭКП Тыва обкомунун пленуму болган.

Пленумга Тыва АССР-ниң күүланынын даргазы А. М. Арлаимайнын «1966 чылда Тыва АССР-ниң улус ажил-агый планын дугайында» база Тыва АССР-ниң сан министры А. И. Капунуновтун «1966 чылда Тыва АССР-ниң бюджетин дугайында» илеткелдерин дыңнап чугаалашкан.

Санал берген эштер болза: Тес-Хем райкүсүмунун даргазы С. М. Байыр-оол, СЭКП Кызыл хооромунун бирги секретары П. Т. Киселев, СЭКП Улуг-Хем райкомунун бирги секретары С. К. Буянды, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин даргазынын орадакчызы Х. А. Анчыма, «Тыва даг-дугу» комбинаттын директору Ч. Б. Ондар, СЭКП Тожу райкомунун бирги секретары М. Ш. Машпадай, СЭКП обкомунун килдиз эргелекчизи Г. В. Иванов, СЭКП обкомунун секретары А. И. Попов, СЭКП Өвүр райкомунун бирги секретары К. Н. Шулу.

Устунде айтырыгларны чугаалашкан соонда СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. К. Тока чүве чугаалаан.

Чугаалашкан айтырыглар талазы-биле пленум чогуур доктаалды хүлээп алган.

Пленум организастыг айтырыглар база чугаалашкан.

СЭКП ТК-нын декабрь (1965 чыл) Пленумунун болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советинин VII сессиязынын Улусчу контроль дугайында шийтирилгелерге үндэзилээш, эш М. К. Шырапты СЭКП Тыва обкомунун секретары хүлээлгезинден пленум хостаан болгаш ону СЭКП обкомунун бюро кежигүүнге солгаан.

Эш В. А. Соколовтун еске ажилче шилчээнин болгаш республиканын девискээринден үнүп чорутканын барымдаалааш, ону СЭКП обкомунун бюро кежигүүнге кандидат база обком кежигүүнү хүлээлгезинден хостаан.

Оон-биле пленум бодунун ажилын дооскан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Колхозтарга чээли тыпсырын экижидер, оларның саң-ажыл-агый ажил-чоруулгазынга эргемек чугула таарымчалыг байдалдарын тургузар болгаш күш-ажыл төлевирииниң талазы-биле колхозчулар-биле санажылгаларны өй-шандаа хандылар сорулга-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели банкы чээлизи тыпсырынче колхозтарны шуут шилчидерин чокку чылдарда бот-тандылар дугайында шийтирерин хүлээп алган. Колхозтарга чээлини бүдүрүлгө-саң-хөө планын өзүгар, чогуур кварталда ажил-агыйның орулгаларын болгаш чарылгаларын тодоратканын барымдаалап тургаш, колхозчуларын күш-ажыл төлевирииниң акша кезин кириштирбишкан, ажил-агыйга нийтизи-биле акша-харектирлерин сезонда четпезин дуглаары-биле тыпсыр умжурлуг деп чүвени барымдаалап турар.

Чээли тыпсырын экономика талазы-биле эң таарымчалыг байдалын тургузары-биле 1966 чылдан эгелээш, чүртүтүп ийи-бүрү районнарында колхозтарга банкы чээлизи шуут тыпсырынче дуржулгалары калбаа-биле чорударын организастаар, а ол ышкаш чээли тыпсырын айткан дуржулгаларын чорударының чурумун ажалдап кылар болгаш ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу, ССРЭ-ниң Курланы база ССРЭ-ниң Сан министрствозу-биле чөлүзөрешменин өзүгар бадылаарын ССРЭ-ниң Курбанкызынга дааскан.

Колхозтарны банкының чээлизи-биле шуут шилчидеринге чедир ССРЭ-ниң Курбанкызының моон соң-гаар-даа күүсөдир хүлээлгези болза:

контракция керзелерин өзүгар бөлөткөл организастаарының мурнундан акша авансыларын колхозтарга тыпсырын чорудар;

акша орулгаларының, контракция керзелерин өзүгар тыпсыр авансыларының дуглап шыдаазы бүдүрүлгө чарыгдаларында акша-харектирлерин сезонда четпезин дуглаарынга мыска хуусалыг чээлилерин колхозтарга тыпсыр турар, ажил-агый бүрүзүңү экономика талазы-биле аргаларын барымдаалааш, хүлээп алган расценкаларга үндэзилээш, колхозчуларның күш-ажыл төлевирииниң акша кезин аңаа кириштирер;

бүдүрүлгө-саң-хөө планында күш-ажыл төлевириин көрдүнгөн фондунун барымдаалааш, күш-ажыл төлевирииниң талазы-биле колхозчулар-биле санажылгаларны өй-шандаа чорударын хандылар турар хемчээлдег акша-харектирлерин колхозтарның тускай агар санынче оларның негезин өзүгар шийчидип турар. Тускай агар санда акша-харектир чөтпейн барганда, колхозчуларның күш-ажыл төлевириин колхозтук кол агар санындан бирги ээлчегин чурумун өзүгар чорудар.

Колхозтарда планнашыкыны экижидер-биле хемчеглерин алырын ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозунга болгаш экилчешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелинде дааскан, ол дугайында:

экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

Колхозтарга узун хуусалыг чээлилерин налтал салышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

Колхозтарга узун хуусалыг чээлилерин налтал салышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

Колхозтарга узун хуусалыг чээлилерин налтал салышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

Колхозтарга узун хуусалыг чээлилерин налтал салышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

Колхозтарга узун хуусалыг чээлилерин налтал салышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

Колхозтарга узун хуусалыг чээлилерин налтал салышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

Колхозтарга узун хуусалыг чээлилерин налтал салышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген бүдүрүлгө-саң-хөө планын чөгээдирерин арга-методун ажалдап кылар болгаш ону колхозтарга сүүлээр;

орулгалары болгаш чарылгаларың боттук планнарын чөгээдирер, а ол ышкаш ажил-агый бүрүзүңү экономиктиг аргаларын барымдаалап тургаш, күш-ажыл төлевириин фондунун доктаадырын хандылар.

лышкыннарының экономика талазы-биле үндэзилеттинген болгаш доктаатканын чурумун өзүгар бадылап турар планнарга үндэзилээш тыпсыр. Колхозтарга тыпсыр турар узун хуусалыг чээлилерин эгидип төлээр хуусаларын чээли тыпсыска хемчеглерин бээр ажил-агый чүүлдерин барымдаалап тургаш, доктаадырын методиказын ССРЭ-ниң Курланы болгаш ССРЭ-ниң Курбанкызы-биле кады ажалдап кыларын ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозунга дааскан.

Бо доктаалды өзүгар ССРЭ-ниң Курбанкызы дараазында хемчеглерге узун хуусалыг немелде чээлилерин колхозтарга тыпсыр умжурлуг:

« Кол кодан малды тургузарыңа экижиткен уксааларың мыйыстыг бола малын садып алырыңа, а ол ышкаш малдың чаш талун кол өөр малче шийчидер талазы-биле чарыгдалдың орун эгидеринге үн чээлиниң 3 чыл хуусса-биле тыпсыр болгаш чээлини тыпсысканының ийги чылдандал эгелеп төлээр;

колхозтарның чурталга бажыңнарының туудуңа (нигити фонд), а ол ышкаш уруглар албан черлеринин, чунар бажыңнар болгаш култура-амыдаралдың еске-даа капитал туудуңа чээлини бешки чылдан эгелээш төлээр мылдыр 15 чыл чедир хууссада тыпсыр.

Хоорайдан дашкаар турар чедир берикчилер баран-материалдыг үнелиг чуулду чагының негелдерин урештирер, чедир келген таварыңада артына төлөзүн түңкериң акцент чок чуруму өзүгар чедир берикчилерден төлөттирери-биле төлөзүн негелдерин бараннның келген үезинден эгелээш, 10 хонук иштинде кирер эргин колхозтарга тыпсыска.

Колхозтарның, совхозтарның болгаш нөдөз ажил-агый бүдүрүлгелеринин бүдүрүлгө хергелдеринге күрүнэ энергосистемаларының болгаш электростанцияларын берип турар электри энергиязыңа тарифти чингедир дугайында шийтирерин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели моон-биле кады хүлээп алган. Нөдөз ажил-агый бүдүрүлгелеринге электри энергияны эң калбаа-биле негелдеринге эргемек чугула таарымчалыг байдалдарын тургузар сорулга-биле колхозтарның, совхозтарның болгаш нөдөз ажил-агый бүдүрүлгелеринин бүдүрүлгө хергелдеринге күрүнэ энергосистемаларының болгаш электростанцияларын берип турар электри энергиязыңа тарифти энергосистемаларың болгаш электростанцияларын маа-даа чагытып турарыңа ханазарыга чоңа 1966 чылдын январь 1-ден эгелеп чингедирин болгаш устунде айткан электростанцияга тарифти бир киловатт-шакты бир килоектен хемчээлге доктаадырын ол шийтирер көрүп турар.

Устунде айткан хергелчилерге күрүнэ энергосистемаларың болгаш электростанцияларын берип турар электростанцияга күштүг тарифтер, бир эвес ол тарифтер бир киловатт-шакты бир килоектен нуду болза, бо доктаалга дүүшүр хөөзөр артар.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

Күрүнэ энергосистемаларың берип турар электри энергиязыңа тарифтерин боттандылар чурумун дугайында сазарын ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электростанция министрствозу база ССРЭ-ниң Нөдөз ажил-агый министрствозу-биле кады 2 неделя хуусса иштинде үндүрерин ССРЭ-ниң Курланының чанында өрткертин Күрүнэ комитетинге дааскан.

СЭКП-нин XXIII съездинде олар Кызыл

База бир өөрүшкү

Кызылдың 24-кү кварталында ажилдап турар туудугуларга чаа чыл бүдүүзүндө бир өөрүнчүк болушкун болган. Ында изиг чем садып турар буфет ажиттыңган. Аш-чем аймаа-биле ону №3 столовая эки хандылар турар.

Ол белекти туудугулар шупту бедик үнелээрлер. Мурнунда дүште чөмөнчир

дээр ажилчынар «Кызыл», «Улуг-Хем» ресторанның азы үшкү столоваяга барып, анаа нийти ээлчеге туруп, хөй үе-шак чарыглар ужурга таваржып турганнар. А ам буфетке каш-ла минута иштинде чөмөнчүг, аркан хостуг үезин чөптүг дыштанып эрттирер аргалыг болдус.

Д. ЧҮЛДҮМ-ООЛ.

Ий байырлал

АБ-ДОВУРАК. (Телефон-биле). Чаа чылды кижэ бүрүзү байырлап уткуур болгай. Аб-Довурактын 64 өг-бүлелеринге ол ий дапкыр өөрүшкү сөзгө: чаа чыл бүдүүзүндө олар чаа хоорайда ий бажыңче кешленер.

Бир 32 аал ишти чурттаар бажыңче комбинаттын ажилчынары, өскөзүнчө — туудугулар кирип, чаа, чырык, чыгыт кавираларыңа эрги чылды үзөө.

Уругларга белек

Чаа чылды чаа күш-ажыл-биле эгелээр, ажил-агыйның ийи-бүрү алырларыңа чаартылгалары кылар сорулганын «УТКА» 25 чылды совхозтун коммунист күш-ажылың деп атты алган Ишти-Хем сүт-бараан ферманың коллектив бодунун мурнунда салган. Ферманың бажыңчыларын бүдүрер ажалы солун болгаш ажыкты болган. Сутуну уругларга өрткөн чылдын төңүзүңгө чедир ийи өрөөлүг бажыңча өөренип турганнар. Ол байдалды көргөш, хавак кырыңа шала тууттуңа ийи-бүрү бажыңчылар чедир кылып эгелээрлер. Ам ында улуг өрөөлүг, дегем коридор, бүс-биле чыгылар батареялыг чыгыт, чырык школа турган. Кышкы дыштанылгызын соонда уруглар анаа өөренип кириптерлер.

Эрткен чылдын эт, сүт планын ол форма ажыр күүсеткен. Мурнакчы саанчылар Любовь Попова, Бичик-урут Бүрбү, Федосья Макарова бо чылын ирвуктуңдан-даа эки ажилдаар хүлээлгени алганнар.

Баштайгы оолдаашкын

Республиканың ажил-агый кыптаанга ам 30-биле К. Семданы тугаалашканын бирээ-бирээ кой оолдаашкын. Кышкы үеде төртүңгө колхозтун Ийи-Хем сабырлыг хойчулар Киргиз Чолак-оолдун болгаш Кыргыз Республикасы кыптааларында хойлар массалык-биле оолдап эгелээр.

Район Советиниң депутаты К. Чолак-оол-жулары К. Чолак-оол

рүтүңгө чаш хурагаларыңа чыгыт-даа баштык мыктымыс дөш, бо хүнерде эрес-шудуру ажалдап туралар. Чаа дөрге олар 100 төртүр хойлар-на 100 хурагалың өстүрерин 1966 чылда социалист хүлээлгеге алганнар.

А. БЕГЗП.

Малчынар хуралы

«Шекпэр» совхозтун партком болгаш профсоюзунун ажилчы комитети Актың малчынарының хуралын эрттирген. Совхозтун мурнунда элчелгил сорулгалар дугайында илеткелди партком секретары эш Калга-Хөө дамчыдып берген.

Ак, Алашта чурттап турар малчынарының өөренип 85 уруглар белекти совхозтун дирекция тыпсыска. 8 мурнакчы малчына

га СЭКП райкомунун болгаш райкомунун чоруткан маңтал бажыңчир эш Калга-Хөө дамчыдып берген.

Хуралда келген малчынарга район автолавка болгаш Акта маңгал эргелекчиз эш Монгуш Хулер-оол аш-темиң, үлөтүр бараларыңа хөй-биле сатылган.

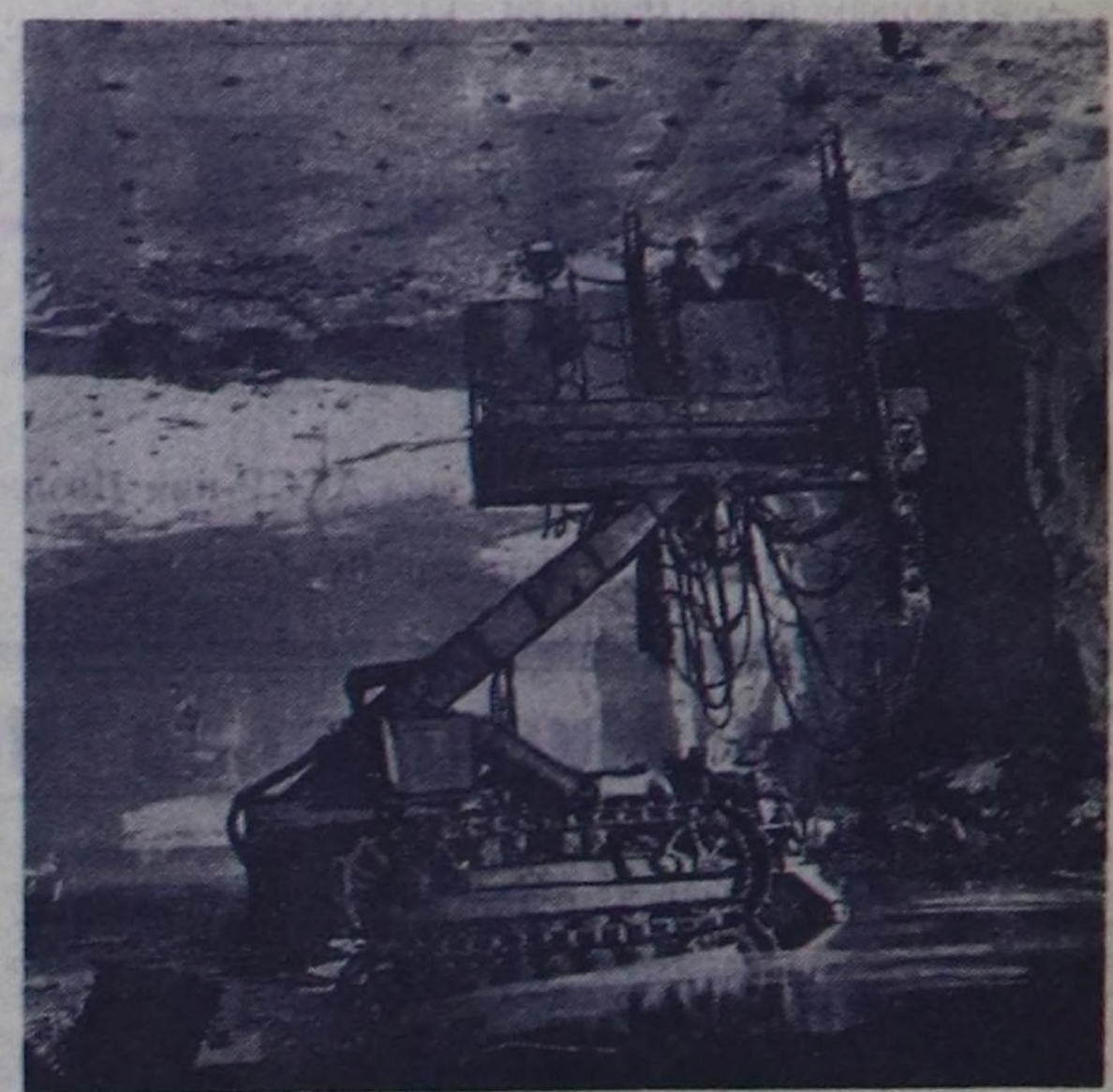
Т. ТАЛГАНЧИК.

Чаа хүлээлгелер

Эрткен чылдың декабрда малчы Сат Чудуйааның алымын СЭКП XXIII съездин аттыг колхозтун 7 кодан төртүр хойларын ээлеп турар хойчуларын хуралы болган.

Малчынар хуралга боттарың саалдарың бериптаан, чаа чылда белекти хүлээлгелерин алганнар. Оларын иштинде Бегия Оскал-оол төртүр 100 хойлар-на 110 хурагалың, бир хойга олааштыр 2,7 кг дүтү, Донгак Сүлүдү-оол — 108 хурагалың, 2 кг дүтү, Сарылар Байырт — 103 хурагалың, 2 кг дүтү, алык нээр мал калдыр турар малчынар Сат Кертине — 2,5 кг дүтү, 35 грамм немелде дөшкөн. Ооржак Кичик — 3 кг дүтү, 65 грамм немелде дөшкөн алымын хүлээлгелер.

Колхозтун хойчулары «Большая» колхозтун хойчуларын социалист чарышка кийгиргал.

КАЗАХ ССР. Джезказганский даг-металлургия комбинатада төп төлөмдөл-шинчилелдин шенеле лабораториясынын коллективин дагынын бедни бүүдүрүчүлүгү чаа техникалык чогааткан болгаш рудниктин шахталарында ажилдагы кийерин.

ЧУУКТА: № 51 шахтада. САНН—2—2000 маркалык боду чо-руур электроагрегаттын шыгылар быжыгыларынга, чер иштинде мурунда тургустунган быжыгылардын септээрине хереглээр.

Чыда 540.000 рубльдин наамалгазын ол агрегат бээр.

Фото Б. Подгорныйны.

СЭТА-нын фотохрониказы.

Секретарьлар семинары

«Тыва даг-дугу» аргелелинин партия комитетиде Ак-Довурак хоорай-чылар база киришкен. Семинарнын кийиринчилери партия-организм-терия болгаш политиктиг ажилдарнын темаларына, улусчу контроль дуга-йында илеткедери дынаан.

С. КУУЛАР.

ТААРЫМЧА ЧОК ЧУУДЕР БАР

Кызыл-Хавактын шахтазы республи-канын бүүдүргө, албан организаци-онун черлерин болгаш хууда чоноу-хөмүр даш-биле хандылар кол чер-болуп турар.

Индиги турбуже, хөмүр даштын-чонга салып сайгарар талазы-биле-ам-даа таарымча чок чуудер бар.

Чижээ, кижилер хуузунда хөмүр-даш салып алып даш шыагыла ар-тык чорук кылып Кызылче баргаш, 1,5 азм 2 тонна хөмүр талову салып-алыр. Бо дээрге артык чорук шүүдеси-ундуруп, ажил хунун чилдер ужу-рга таварыштырып турар.

Чонун хуузуна хереглелинге хөмүр-даш алып талоннын шахта конторазында чүе салып турар кылдыр шийиртпей болбаймы? Кы-зыл-Хавак шахтазы бистин Баян-Кол-биле Кызылдын чер ортузунда турар. Талонну шахта конторазы салып-турар болза, бо аразында чүе чартык-хүн чыгаргаар, а Кызыл баарга, 2-хүн херек, артык чорук шүүдеси ба-за ундуруп турар. Инчаага ол чо-ноу материалды чагай чорууга таарымчалык байдалы тургузарына-дугуш болур бе?

Ол ышкаа Кызыл-Хавак шахта-зында машина деңиздер черде би-чир контора бар, мында 3 кижиге ажил-дап, улустун документини хууш-алып болгаш хөмүрү деңизден берип-турар. Инда ажилдап олурар кижиге

дер ачаа барган улустун айтырыла-рында орта тайыдыр бербес. Чүе айтырага, хөмүр чыгарып каар. Чижээ, бодумга хөмүр даш салып алып даш Баян-Колдан Кызыл-Хавак шахта конторазына челе бердим. Оон де-ни чанында бичин конторага келгеш, кайын хөмүр даш ол болурун айтыр-дым. Хөмүр даш талонун чүе Кы-зылдан салып алып деп мындай. Ам-канчаар, Кызылче чокташ, кижээ че-дир чорумда-ла ажил шаты төнгөн. Хонгаш, артен баар ужурга таварышты.

Эртенде тос шахта талон садар черин дилеп чораш, оон 2 тонна хөмүр даштын талонун салып алдым. Меңээ айтып бергени болза, талонну «болтоп» деп черден алып кылдыр-чугаалаан. Моон алгаш көргө, инда ажилдап турар кижилерин чамык-тары ажилдап турар албан, бүүдүр-лө черинин адрезин беэин билбес, улуска чете тайыдырлап берип шы-дапса болуп турары илден-дир. Ол организацинын херек кырында олар-чуул сайгарылга аргеледи (гортоп-сыб) дээр чүе-дир.

Оон дора байлап хөмүр даш алып-черде өлчөг манаарында болуп-турар. Мен оон алдыр-биле колхозтан-машина чопшээрдин алгаш, 1965-чылдын декабрь 25-те хууде 12-шахта шахтанын деңиз чанында кон-торага челе бердим. Талонун көргү-

С. ДУБАА.

Ала-чүртүгү хөй сүтү, ээтин, дүктү бээр дээр бистин малчынарныстың кы-зымак ажылы хуудуктедиг. Оларнын би-розон бо болгай — Улуг-Хем районун-«Найырал» соххозунда алдарыг хөйжү Түлөш Намыраевич Балган. Ол дээрге ин-да Түлөш Сердип болгаш өске-даа сура-лыг шолбаннарнын бирөөн-дир.

Малчынын кылым турар нарын, берге болгаш алдарыг ажилынын дугайын мы-да кижиге бүүрүз билир. Чижээлээрге, дараа-зында чуратайларын көрөли: 1965 чылда-төрүүр чүс хойга онааштыр 105 хураган-ны ол алган азы 324 хойга 342 хураган-ны азырап доруктурган. Инчаага бир хойга-ла алган дугу—3,4 килограмм ажыг. Эрткен чалын оол болу 10 тонна си-генин белеткээр тургаш, 12 тоннамы белет-кээр.

Тодаргайлап келтиривиске, оон боду ам он чеди чыл иштинде интинин малын ажал-калган болду. Ол үенин иштинде оон кыл-ган ажилын колхозчулар, колхозтун баш-таар чери, партия организациыны бедни-биле үнелен көрүп, каш удаа демдеген тур-

ганынын дугайын херечилеп турар чү-веле-ле хөй. Ону кижиге оон бажынынга кире бергеш-ле, айтырбай-лаа чыткаш, көрүп ап болур. Бажынын дөрүндө ханада хоолал каан шаанал бижиктерин кижиге до-раан өскерер. Партия райкомунун Хун-дүлел дентеринге малчынын кийр бижээ-нинин херечин база мында бар.

Бо бүгүнү көргөш, «канчаар ажилдап тургаш, кандыг хемчеглерин ап тургаш, бо чедишкенин чеди алган кижиге боор» деп бода кижээ дораан кирип келер. Мал-чын-биле чугаалажып олуртусту, ол мын-ча дидир:

Черле ычаш малдын сүткүр, ээтир, дүктүр болурунга, ону эки чайлаадыры улуг ужу-дузайлы. Мээ бодунун алмрга, хойлар эки семирин дээр, чалын үш, кү-зүн—ийн удаа кошкен мен. Оон-биле калы эки семирин мал кыштын соогунга база быжыг болур. Чамдык кижилер чалын мал-ды чаашкын болган соонда, малгагыт ка-жаага кайлаашап туруптар чүүдөр бар. Ону черде болдуруп болбас. Бис база ка-жаалап турар-ла бис, мындыг-даа болза ки-

да ужу бар болдур ийин, оозун билер бис. Инчаага чалын хойларын дугу четип, хоолал турар үеде оларны артен 4 ша-ктан эгелеп кадар болза эки. Кадарда черин хараган байдалын база көөр.

Түлөш Намыраевичден малдын кыш-кы байдалынын дугайын айтыргаш олур-ттарыныска, ол чугаалай-дыр.

— Кыштага тургаш, хойларын кажан, каа, кандыг оят-сигенинг черге кадары-нын планнап алып улус бис. Чижээлээрге, январьда төрөөн хойларын соокта хүн-нээрер черлерге кадар, бир эвес хүн бүр-гег болза, арга чартык черлерге ояткаар. Оон-биле калы, мал олардаар черинг ыра-чоотун планнап албас болза хөржөк. Бо ду-гайында өске районнарнын малчынарнын дуржулагын үргүчү көрүп, бодап турар улус бис, чижээлээрге, малдарын баштай-ырак черге кадар, шала чаксаарларды азы малдын массалыг төрүүрүнүн үезинде чокшудалы кадар черлерин шилип каан турар дээр, оон-даа өскө.

Оон кодагына сакманчиктеп тургу-лаан эштер Арамча, Норбу сугларны мал-

чын улуг өөрүшкү-биле адагылай-дыр. Олар 45 хонук иштинде ажилдап келер болганда, оларны: «дө хураган төттүр-жмөөн-дир, а моогу амин эртер элпек-дир» дээр чергези-биле чагып, үргүлчү карактап турар болза эки дээрин малчын-чугаалай.

Черле ычаш малдын баш санын көү-дөдир, хойларын хураганнарын бүрүн ажаап алып, хойларын дүктүр болдуруп дээр болза, ол чорук кижилерин канчаар ажилдаарында, оларнын күзелинде улуг хамааржыр.

— Төрөн пратиянын 1940 чылдан бээр кижигүнү кижиге мен, коммунист деп адым-ча чоргаарларын мен, ычашагш хуузаалгем мындыг: 100 хойга онааштыр 100 хура-ганын азырап доруктурар, бир хойга онааштыр 3,6 килограмм дүктү кыргып алып дээр демисежир, бүү малдарны кога-рал чок кылдыр кыш ажырап. Бо сору-галарын күүседир дээр чүткүлдүг ажил-дарым—бистин партиянын XXIII съезди-зинге белээм ол болур — деп, Балган чу-гаалап турар.

Н. ХЕРТЕН.

Бот-үнези чинк эът дээш

Бригадир чеди келди. Мурнузда-ла таныгар болгаш чугааны бир ду-гаарында ажил-агыг дугайында аргеледир.

Бин-Хем районда «Кызыл тараа-чын» колхозтун Туран сүт-бараан фермазын эш Доронин ам таптыг-ла он бир чыл удуруп турар. Ычанга-ш фермада ажил, амдыралдын бүтү байламын, кымын канчаар ажилдап, чурттап турарын делег-регенин-биле чугаалап берди.

— Хөй сүт дээр похоту бистер фермага электринг саалда аргеледи тургузарында аргеледи бис. Ычан саар инектерин хөй нуруузу тус-чер уксаалыг, анык инектер тур-ган, ыччангаш дунгун төрөөннөр-ин бызаанында чарып, электринг саалдага чамыктыгары биче эвес күженишкенин негеп турар. Тургуз азырага өске инектер-биле бир дөмөй тургаш беэин, сүдү бирде көвей, бирде эвеш болур, бызаа-зы чокка орта элип бербес турдулар.

— Сөөлгү үеде чамык инектерин сүдү доктаамал эвес бооп кел-генин бир чылдагыны мындыг-дир. Ону чылдагынын кандыг хемчег-дери алдынганы—деп айтырдым.

— Саар инектерин шүүтүзү тур-гузу азыралче шийчиктен соонда, мал ченин чылдын-на четир кыл-дыр белеткен ап келивиз. Инектер-ге чүге саалда үезинде чидиртип тускай холуксаалыг чек база турган. Саар турар үеде оларны доктаамал чемгерип, ээлчег бугулар ол-ла үе-зинде, ол-ла черинге саарга, кыл-дыг чурумга чоруту өөренип каар-дыр. Ам саанчылар инектерин алын адап кий дээрге, олар боттары-ла саалда аргеледин чанына эел-тештир тургуларга аларган. Мын-дыг байдалды чеди алганыны инек-бүрүзүнү сүдүн бүрүн алдырына

таас саалданы дүрүн чорударына ажилгыт болган — деп, бригадир тайылбырлады.

Бо колхозтун сүт-бараан ферма-лары бир чыл бугуларга специал-застаттырган. Ам ферма бугузу, оон участкинын чангыс кол сорулганы күзелип турар. Ферма сүт бугу-ринден аныда, анык бода мал се-мирттип өстүрер ферма болган. Ном-чукта соолу кылдыр бо фермада анык бода малды канчаар өстүрүп турарын ап көрөөл.

Төрүтүнгө-ле чүге он хонган бызааны незинден чарып алгаш, алды ай намыга чеди оон бызаа ажаакчызы кижиге мынчаар азырап турар: азырага кирген хүнден эгел-деш, чээрби хонукта нини сүт ижиртип, оон соонда (бодун чем-нерден алгыда) ийи ай иштинде тирткан сүт бээр. Уш ай намыдан мыай алды айлынга чеди кылымда сүт-биле чемгер, а үш ай болган бызааларга тирткан сүт-биле комби-кор белеткен бар. Оон составына сөөк далганы, чугай, халын бугузу, чочак-тараа, сула далганы, кукуруза —бо чүүдөр кирер. Шах мындыг ар-га-биле фермага келген бызаа бүр-үзү алды ай намыга чеди ар өс-түрөш, семирткиге фермазы—Ку-дургувче, эът планынга кирерлерин, инек кылдыр өстүрелерин—Куду-к фермазын чорудуп турар.

Ажил-агынын удуртукчулары, мал ажилынын тускай эртемнелери анык бода малды алды ай намыга чеди ар өстүрерин чугула деп са-нып турар. Чүе дээрге, чогу-на ол үе-ге чеди ар азыраган кыс-лаа, эр-даа бызаанын ээтир, сүтүрү мал болуру тодараттынар. Колхозтун зоо-техниктери болгаш мал эмчилери ал-ды ай намы четкен бызааларын бо талазын анализтеп тодараткаш, тус-

тус семирткиге фермаларычче үзүп чорудуп турар.

Мурнузда чылдарда бо ажил-агы-нын сүт-бараан фермаларында кола-ла мал чөми тирткан сүт, сиген, си-лос турган. Ам үеде бызаалар азы-раарында кылымда сүтү хөйү ажил-агылар кайы-лаа фермада не-перден алды, анык бода мал се-мирттип өстүрер ферма болган. Ном-чукта соолу кылдыр бо фермада анык бода малды канчаар өстүрүп турарын ап көрөөл.

Төрүтүнгө-ле чүге он хонган бызааны незинден чарып алгаш, алды ай намыга чеди оон бызаа ажаакчызы кижиге мынчаар азырап турар: азырага кирген хүнден эгел-деш, чээрби хонукта нини сүт ижиртип, оон соонда (бодун чем-нерден алгыда) ийи ай иштинде тирткан сүт бээр. Уш ай намыдан мыай алды айлынга чеди кылымда сүт-биле чемгер, а үш ай болган бызааларга тирткан сүт-биле комби-кор белеткен бар. Оон составына сөөк далганы, чугай, халын бугузу, чочак-тараа, сула далганы, кукуруза —бо чүүдөр кирер. Шах мындыг ар-га-биле фермага келген бызаа бүр-үзү алды ай намыга чеди ар өс-түрөш, семирткиге фермазы—Ку-дургувче, эът планынга кирерлерин, инек кылдыр өстүрелерин—Куду-к фермазын чорудуп турар.

Ажил-агынын удуртукчулары, мал ажилынын тускай эртемнелери анык бода малды алды ай намыга чеди ар өстүрерин чугула деп са-нып турар. Чүе дээрге, чогу-на ол үе-ге чеди ар азыраган кыс-лаа, эр-даа бызаанын ээтир, сүтүрү мал болуру тодараттынар. Колхозтун зоо-техниктери болгаш мал эмчилери ал-ды ай намы четкен бызааларын бо талазын анализтеп тодараткаш, тус-

— Концентраггыт чемнерин бол-гаш кылымда сүтү зоотехниктег не-гелдерге дүштүр белеткен, чемге-рилгени улам күштөлдөр болза,

бызаа бугузузун дигир деңизин ал-ды айлында 200 кг чеди болур—деп, зоотехник эш Михайлова чуга-лап турар.

Анык бода малды күштүг семир-ттип өстүреринде эң-не чугула чүе болза, бот-үнези чинк, семс ээти алдыр деп тускай эртемнелер са-нып турар. Ычангаш бо ажил-агы-нын Кудургув. Кудук фермалары семирткиге мынчаар организаци-он таан. Эът планынга кирер эр бызаа-ларын чүге ийи чай, бир кыш ду-гузуна азырааш, 14—16 ай намы-дыг казыраларын дигир деңизин ортума-биле 325—350 кг чеди-геш, күрүнге дужаап турар. Бүштүг семирткиге үезинде бир центнер не-мелде деңизге 6,8 мал чеминин хо-удулуг шынарынын эге хемчээ чары-даттыган. А центнер немелде де-ңизин алдырында үнөгү-ле чарыг-далаар 45 рубль 75 копеекка онаа-жып турар. Манаа мындыг деңиз-гени көргүзүп болур. Ол-да районда «Өк» совхоз семирткигени мурну-дагы дег аана арга-биле чоруткаш, бир центнер немелде деңизге 9,3 мал чеминин хоудулуг шынарынын эге хемчээ чарыдаган, а ээтин бот-үнези 110 рубль 66 копеекка онаа-жып турар. Моон ап көргө «Кызыл тараа-чын» колхоз күштүг семирткигени чоруткаш, чүге центнер немелде деңизден 65 рубль арыг орулганы ап турар. Мында бир онзагы чүе болза, семирткиге келген молдугу-ларын бир бөлүккө-ле 35—40 баш турар кылдыр кадарчыларга хуваа-ны. Олар күрүнге кирер үеде чеди ол-ла кижилерин холугаа өөр. То-доргайлаарга, бир кадарчы семир-ткиге үезинде алын тонна чеди э-ти бүүдүрүп турар.

Мал семирттип ажилдап турар ки-жилерин база мал ажилынын тус-

ажилдер талазы-биле чамык ажил-дар райком бюрозунун хуралынын соонда чоруттуганын паркомуну буюру деңизден. Парком болгаш колхозтун баштаар чери амгы үеде бүтү күштерин мал кыштагылаш-кынычче эңилселден. Малчынарнын хандырылганы экижип турар.

О. АРАНЧАА.

Шүгүмчүлөп соонда...

Эрткен чылдын ноябрь 13-те үн-ген № 268 (6285) «Шы» солуна боду бижикчилерин болгаш ком-пукчуларын «Кыштагылашкына-белен эвес» деп рейд-материалы парламенттыган. Ук рейд Чөөн-Хемчик районун Ленин атыг колхозуна болган. СЭКП-нин Чөөн-Хемчик рай-

кому болгаш райкүүском ол илерен-честерини хынап көргөш, ук ай-тырыг районкомуну бюрозунга чу-гаалажып көргөн. Рейдини илерет-кен четпестерин чалалдыр талазы-биле чогуур хемчеглер албааны эвеш колхоз даргазы М. Хунажык, парком секретары Х. Самдан, Баян-Тала

участоктун бригадир О. Дудераз оларын партия талазы-биле хемчег алган.

Чокта чаз колхозтун партия ко-митетинин бюрозунга хуралы база болуп эрткен. Мал кыштагылашкы-нында байдалы, малчынарнын чуртталга-амыдырал хандырылганы

Орулгалыг болур дизе, гектар черни чөп ажыглаар

Чер — кол байлак, бүгү кежик-терин үнөр дөү дээрин көлөз ажил-ишчилер меделер библишаан, тараа, сизген шөдлерин, оларар-нын гектар бүүрүнугу угазылалдыг ажилдары дээр улуг күженишкенин үндүрүп турар. 1965 чылда чер-ни эки ажилдары дээр колхозчу-ларнын, совхозтар ажилчынарын-нын кызымак ажилдагынын түнө-линде, районга багыт эвес дүжүттү өстүргөн. Күрүнге тараа садарын-ны планы ажир күсүттинген. 1966 чылдын тарылаанында четир үр-езин урдунган. Интинин малынын чөм-сүрү быжылгатынган.

Районун колхозтарында болгаш совхозтарында 436 муң гектар ажил-дагы черлер быжылгатынган: оон 53 муң гектары тарыла шөү, оон артыкны чайгаар үнөс сизген шөд-лери болгаш оларар. Бизилгаш ажил-даар болза, мынча шөдлер малдын, ч.р ажилынын продуктуларын өле-ре бугуруп болур. Ол сорулга-биле 1965 чылда Чөөн-Хемчик районун колхозтары ажилдагы шөдлерин кызымаарын чартып тургускан. Оларга черин менгези-биле элээр-ини күрүнө актыларын тысыр. Кол-хозтарын тарыла шөдлеринин чу-руун кылдыр доозулган, ол черле-ге эконимиктиг үнелели бээр-биле моон сонгаар хөрүн шинчилелинин тодаргай ажилдары чоруттунар.

Чер ажилынын культуразын бед-дер сорулга-биле 1962—1963 чыл-дарда совхозтарга ажил-агылар интинин чер тургузушкунун ажилдары доозулган. 1959 чылдан эгелеш колхозтарда тарыла ээл-чештиргезин шингээттирин турар. 1966 чылда «Тыва» совхозка хөвү-нү ийи тарыла ээлчештиргезин шингээттирер. Көлөз ажил-агыг культураларын тарылазын чүгө тарыла ээлчештиргезин кызы-гаарынын иштинге, шинчиле табл-панын бугулар чоруттунар. Шөд-лери кызымаары декилей алды-

тыган. Шөдлерин аразында орук-терин үндүргөн, оларын дугаарла-рын айткан чамаларын тургуску-лаан. Декилей чорумчуттуганын шөд-лер адалылыга улуг ужу-дузайлы. Ол совхозтун дуржулагыг тракто-рист С. Чаламба биле Гавриил Володин адалылыгыг изешкенин-нери бот-боттарына шуут черге-лештир кылып турар. Изешкени соонда, бригада бүүрүн-биле ажил-дап кириптер, кандыг-лаа шаныглар артып, техника бүүдүрүчүлүг ажил-даарлар. Совхозта үш трактор-хоу бригадаларын тургузуп, оларга беш тарыла ээлчештиргезин шингээ-дирин ласкан.

Докааттыган чурум бугулар колхозтарын болгаш совхозтарын сөртүгү үрөзүн-биле Тыванын дур-жула станицаны хандыр ужуруп турбуже, херек кырында ажил-даарлар оон сөртүгү үрөзүннөр албайн турар. Ычангаш чер ажил-ынын тускай эртемнелери рай-онунун колхозтарын, совхозтарын сөртүгү үрөзүннөр-биле хандыр-талаа, СЭКП-нин XXII съездин аттыг колхозту 1966 чылдан эгелеп үрөзүн өстүрү тускай ажил-агыг кылдыр хуудаларын чугула деп са-нып турар. Ол жолхоз агаар-бойлус, хөрүн байдалынын талазы-биле рай-онунун ажил-агылары-биле барык дөмөй. Мына сугаттыг, сугат чок. база тайга элээ шөдлер бар.

Ажил-агыларын агрономнары район чөүлөс хуралында курсорт участкастун 1965 чылда ажилынын түнө-лелерин чугаалажып тура, көлөз ажил-агыг культураларын район-чурттуганын сөрттарын 1966 чылда өскериле чокка арттырган. Хөрүнүгү ажилгыт шыгын тодар-дыр-биле курсорт участкастун суг-гач чок левисээрнине метеопосту-ну организациаар, хайгааралды Теве-Халын метеорология станицынын ажилдачылары чорудар. Ол посту-нун хайгааралы курсорт участкастун

тускай эртемнелеринге агротехник-тер ажилдарын эртемге үндөйлөп чорудар арганы бээр.

«Сут-Хөл» совхоз үрөзүннүн кө-вүлди өстүрери-биле лөдөрнянын кол гидридинин ийи центнер үрөз-ини салып алган. Совхоз моон сон-гаар лөдөрнянын суг үрөзүлүшкенин-ге алып турар тарыла шөдлерине, шыктарга, оларарга тарымар. СЭКП-нин XXII съездин аттыг колхоз ба-за лөдөрня үрөзүннүн салып алган. Тарыла ээлчештиргезин шөд-лери төүндө СЭКП-нин XXII съезди-ни аттыг колхоз 1440 тонна, «Ис-кра» артель 850 тонна тараа ууар үлөүлөргү шандарын туткан.

Ажил-агылар ажилдагы шөд-лере каттыштары-биле чалан үнүштерин шөдлери аштаары-биле улуг ажилдарын чоруткан. «Сут-Хөл» совхоз—45, «Болшевик» кол-хоз—20 гектар черин чалан үнү-штерин аштаар. «Искра» колхоз 100 гектар черин аштааш, кызыл-та-сараан, «Чыраа-Бажы» совхоз 260 гектар черин аштаашына, аңаа ку-курузанын бедик дүжүдүн өстүр-гөн.

1965 чылда районун ажил-агыг-ларын насостуг 5 кукурузын кылган. Оон дуузын-биле мурнука ажилга-тымайын турган 9.500 гектар олар-дар ажилдагы кирген. Күрүнө фон-дузундан колхозтарга 1.800 гектар ырак олардарын немей узул берген.

1965 чылда ажил-агылардын боттарынын болгаш «Тыва сүт ту-дуну» тулук-монтаж аргелелин күжү-биле буга туудунун улуг хем-чээлди ажилдары кылганын. «Сут-Хөл» совхозтун Алаш системанын эе-ки кылдып турар «Тыва сүт тууду-нун» Сут-Хөл участкастун механизатор-лары, ажилчынары, тускай эртем-нелери кол буганын дөзүн дерик кылдырып дооскан, гидротехниктиг 10 деригин туткан, итиниз-биле 17,3 километр узун дүртүгүш бу-ганы каскан, 232 гектар шөдү та-

рылгага ажилдаар кылдыр дескилөп белеткөө. Култура-техниктиг ажилдар 110 гектар шөдө чорут-туган болгаш 700 гектар чер дес-килеттинген.

СЭКП-нин XXII съездин аттыг колхозта 116 гектар дескилеттинген чери комиссия хууш ап, ажил-лаа кирген. «Тыва сүт туудунун» механизастыганын аянозу 139 гектар черин чалан үнүштерин аш-таан, 300 гектар черин дескилөө. Ленин атыг колхоз болуун кү-нү-биле кол сугарылга буганынын дөзүн ханылап, арылган аштаар талазы-биле 1200 кубометр хем-чээлди чер казар ажилдагы болгаш 200 кубометр хая дажы-биле улуг мондактары кылган. «Чыраа-Бажы» совхоз болуун техниказы-биле Ма-жык фермазынын чаны шынаада 600 гектар черин сугтарып болур буганы кылган.

Ажил-агыларын удуртукчулары болгаш тускай эртемнелери сугат-тыг черлерин ажилдагынычче улуг кичээлини салып турар. Чыл эгел-дине колхозтарга, совхозтарга суг-гарыкчыларын доктаамал аянозу-ларын тургузуп, оларын удуртукчу-ларына дуржулагыг кижилерин томулгаш. Суггарылга системаларын Чырааа аргелелин тускай эртемнелери суггарыкчыларын ийи хүн семинарын эрттирер, сугга-рылганын техниказын болгаш аргазынын дугайында өөрелдени чоруткан.

СЭКП-нин XXII съездин аттыг колхоз сугаттыг черлерин гектар бүүрүзүнде ортума-биле 14,6 центнер дүжүттү алган. Суггарык-чылар Г. Сат, С. Комбуй-ол 44 гек-тар кызыл-тастын бир гектарында-на 32 центнер дүжүттү өстүргөн. Ленин атыг колхозтун М. Делеге удурткан аянозу Кызыл-Халын шө-дүнде 206 гектар кызыл-тастын бир гектарында-на 18,5 центнер дү-жүттү алган. «Сут-Хөл», «Чыраа-

Бажы» совхозтарын хөй-хөй сугга-рыкчылары боттарына быжылга-тырган шөдлеринден чагай дүжүттү база өстүргөн.

Индиги болза-даа, колхозтарда, совхозтарда черин ажилдаар тала-зы-биле ажил-агынын эвес чорук-тун фактылары ам-даа бар: гектар черин үнелеп билбес, бар турар хөй кулавыр болгаш аргаар четче ажилгатынмай турар. Чижээ кыл-дын тарыла ээлчештиргезин ай-тырынын ап көрөөл. Тарыла ээлчештиргезин дээрге, агро-номунун ажилынын көрүнүчү, оон бышкан тускай эртемниг кижиге болганын, көлөз ажил-агыг талазы-биле оон билгиленин аттестаци-дыр. Тарыла ээлчештиргезин дээр-ге, чер ажилынын культуразын үндөүшү-дир. Бир эвес «Сут-Хөл», «Чыраа-Бажы» совхозтар

Техниктиг херекселдер

Партия чырымышкынын системасында чээ өөрелдиге чымы эгелден бээр ам уш ай ажыг үе эркен. Политиктиг өөрелдигени бо чылын чаа бээ-беле эгелден чорук марксисч-ленинчи теорияны ханы-зы-биле шигээдип алырынга коммунистерни болгаш партия кезигүнү өвөс активчилерниң улуг сонуургалы база хандыкшылы болдурган. Моон тодаргай барымтазын дараа-зында чикеткен коруп болур. Республи-када организастан политиктиг өөрелдиге болгаш пропагандалыг массалыг хөвирлеринде 15419 киж, оон иштинде 7590 коммунистер хаа-ра туттуган, ол дээр — Тыванын партия организацтынын нити составынын 90 ажыг хуузу болуп ту-рар.

СЭКП-ниң Улуг-Хем, Тожу, Каа-ем райкомнары болгаш Кызыл хоор-куну коммунистерниң база партия кезигүнү өвөс активчилерниң поли-тиктиг өөрелдигениң айттырганын кезигелгени элэн күштел-дирген. СЭКП Кызыл хооркунун чанында марксизм-ленинизмди кез-жээк университетинин (директору эш С. Шуклин) факультеттеринде кичээлдериниң шынары бедел, ды-накчы бурузунун өөрелдигенин хы-налданы күштелдирген. Районда пар-тия өөрелдигенин байланын дугайында айттырганы СЭКП-ниң Бай-Тайга райкомунун пленумунга чоок-та чаа чугаалажып көргөн, бар чет-пестерни изередиң, коммунистер-ниң болгаш партия кезигүнү өвөс активчилерниң марксисч-ленинчи өөрелдигенин удурутулганы күштел-диреринге утаган тодаргай шит-пири хүлөөл алган.

Марксисч-ленинчи теорияны, по-литиктиг билгилерин үндэсинерини аныктыгыларын ханызы-биле шиг-гээдип алырынга эржек чугула тех-никтиг херекселдерин, чижээ, маг-нифонуну, диапроекторуну, фильмо-скопту, эпидиаскопту, универсал-дыг проекторун сөөлгү үеде бистин чуртувуста калбаа-биле бүүдүрүп үн-дүрүп турар. СЭКП райкомнарыниң болгаш Ак-Довурак база Хову-Аксу парткомнарыниң политиктиг чыры-дышкы кабинеттери өөрелдигенин үстүндө техниктиг херекселдерин-биле бо чылын бурун хандырттыган.

Өөрелдигенин техниктиг херексел-дерин кичээлдерге ажылдарынче утаган баштайгы базымнар чаа өөрелдиге чымында кылдыган. Чи-жээ, чаа өөрелдиге чымын эгелден болган пропагандисттерниң респу-блика семинарыниң кижикчилерин-ге кино аппаратынын дузаны-биле документалдыг диафильмдерни көргүсөн. Оларын аразында «Ирээк Шукшенко», «Ленин Самарда», «Ильич Лондонда», «Ленинниң бер-ген путевказы-биле» деп диафиль-мерни семинарыни кижикчилерни удуг сонуургал-биле көргөннөр. Владимир Ильич Ленинниң биогра-фиязын өөренип турар политиктиг эге школаларын дынакчыларыга үстүндө документалдыг диафиль-мер дык дузалар.

Политшколаларын кичээлдерин-ге, лекция пропагандалыг болгаш агитация ажылында техниктиг херекселдерин, ылангы магнифонуну болгаш диапроекторну Тожу райо-нун Тоора-Хемде база Каа-Хем рай-онунун Сарыг-Септе мергежилдиг ажылган турарын демдеглээр керек. Ол ышкы бүүдүн фильмоскоптарын,

«Луч» деп чаа диапроекторну Кызыл хоорайнын чамык бүүдүрүлгө бо-гаш туугу черлеринде политиктиг эге школаларын кичээлдеринге сөөлгү үеде ажылгап эгелээн.

Өөрелдигенин техниктиг херексел-дерин, бирги ээлдиге диафильмдер-ни, магнифонуну, диапроекторну, фильмоскопту, эпидиаскопту электри чырым бар бүү-де черлерге кал-баа-биле ажылгап болур. Үстүндө техниктиг херекселдер болза ажыл-лаар, ажылдаар аргазынын, шына-рынниң талазы-биле эң эңтиг чүү-дөр болуп турар. Чижээ, «Луч» деп диапроекторун хемээли биче, ден-жиги — 4 килограмм-даа четпес, ыччангап ону кичээлдерге ап чо-руурунга эңтиг. Оон шынары өскө марказдыг диапроекторлардан ыракта артык болгаш ажылдаар, ажылда-аргап аргазы бүүдүн. Ол ышкы биче хемээлиг фильмоскоптуң өртэ чик, денжиг ийи килограммдан шоолуг ашпас. Оон дузаны-биле эр-тем-документалдыг каныг-даа жур-налдарын кичээлдерге көргүзүп бо-лур.

Марксисч-ленинчи теориянын хой талаздыг болгаш нарын айттыргы-ларын дынакчыларын ханызы-биле шигээдип алырынга дузалар ужу-рул өөрелдигенин техниктиг херек-селдерин республиканын районна-рында колдуунда ам-даа ажылдаары турары хомудачыг. Чижээ, өөрелди-генин чугула техниктиг херексел-дерин СЭКП-ниң Бай-Тайга, Овур, Тес-Хем райкомнарында чоокка че-дир-ле ажылдаары, шыгжап каан чыткан. Техниктиг херекселдерин кичээлдерге, лекцияларга, беседа-ларга ажылдаар дугайында айттыр-гылар райкомнарыниң политик-тиг чырымышкы кабинеттери мынчага чедир тургуспаан.

Политиктиг чырымышкынын ол эң-не сайманыг, таарымчалыг, эңтиг херекселдерин кичээлдерге мынчага чедир бисте калбаа-биле ажылдаары келгениниң кол-ла чы-дагыны чуел дээ, өөрелдиге, про-паганда болгаш агитация ажылы-га техниктиг херекселдерин чугула ужу-дузанын ам-даа эки билбей, чедир үнелер көрбөй турарында. Оон түнөөндө техниктиг херексел-дерин мергежилдиг ажылдарынч аргазында СЭКП-ниң чамык райком-нарыниң чырымышкы кабинет-териниң ажылдакчылары мынчага чедир эки өөренип албаан болуп ту-рар.

Магнитофоннары, фильмоско-птарын, диапроекторларын болгаш өскө-даа чүүдлерин өөрелдиге кал-баа-биле ажылдаарын чедир алыр төлөөдө, техниктиг херекселдерин чугула ужу-дузанын, ажыктын пропагандагистерге база дынакчы-ларга хамыктын мурунда тайыл-быраары, пропагандалаары эржек чугула. Бүгү делегейге адаржаан ГОЗПРО-нун планын чогаалып кы-дырынга, оон өндүр-чаагай улуг идеяларын Россияны ажыкчы чо-нарныга угадып тайылбырлаарыга техниктиг херекселдерин, картала-рын В. И. Ленин бодунуң илетке-леринин, чугааларын үзүндө калбаа-биле ажылдаарын билдиргир болгай. Чижээ, Советтерниң 1920 чылда болган VIII Бүгү-россий съездинде «Бүгү чуртту электрижи-лер дугайында» илеткели Владимир Ильич кылдып турда, электростан-

циялар тудар планын улуг төлө-лөз картанын аязы-буру өңүгү лам-почкаларын дузаны-биле съездиниң кижикчилеринге инженерлер кар-гузуп берген.

Политиктиг чырымышкыны бажынарыниң ажылдакчыларыниң 1965 чылдың ноябрыниң төңтүзүндө СЭКП ТК-нын чанынга болган чар-тык ай хуусаалыг семинарыниң үе-зинде бо айттыргыже онза кичээ-гейин утагандыг. Өөрелдиге, пропагандалаа, агитацияга техниктиг херекселдерин ажылдаар талазы-биле методиктиг конференция ийи хүн-нүч дүргүзүлдө үргүлчүлээн. Магни-фонуну, диапроекторну, фильмо-скопту, диафильмдерин болгаш өскө-даа чүүдлерин ажылдаарынын тех-никтиг аргазы өөренип кичээлдер-ни чер-черге калбаа-биле организа-таарын методиктиг ол конференция сүмөлээн.

Техниктиг херекселдерин партия чырымышкынын системасында ажылдаар талазы-биле мындыг хөвир-диг методиктиг конференцияларын азы техниктиг семинарларын Кызыл хоорайга болгаш районнарга чүгө организастан болбомай. Черле бо-лур. Районнар төлөринде хары-лааның, радиоңуң болгаш кино чет-кизиниң инженер-техниктиг ажил-дакчыларының дузаны-биле пропа-гандисттерниң, лекторларын, агита-торларын техниктиг семинарларын чоокку үеде организастан арттыр-гы СЭКП райкомнарыниң политиктиг чырымышкы кабинеттеринге сү-мөлээри эржек чугула.

Өөрелдигенин, пропагандалып, агитацияны техниктиг чүүлдерин, бар аргаларын бисте ам-даа чедир ажылдаары турарын дору-биле дем-деглээр керек. Чижээ, политиктиг эге школаларын өөрелдиге програм-манын дүүшүрүп хой санын чугула диафильмдерин сөөлгү үеде кыл-дып үндүргөн. Биндыг турбуже «Ни-тилдэг хөвүлээденин дугайында» чү-нү билеп алаа чогуруул деп темага хамаарыштыр чогааткан диафиль-мер бистин республиканын кинопро-кат черинде амга чедир ажылга-тынмай чыдары калчап-даа таар-ышпас.

Лекцияларга, кичээлдерге, беседа-ларга, ужуражышкыларга, айты-рыглар, харылаар кезээлдеринге, теоретиктиг болгаш методиктиг кон-ференцияларга, пропагандисттер-ниң, агитаторларын, лекторларын семинарларынга партияныг пропа-ганданын техниктиг чугула херек-селдерин калбаа-биле ажылдаары — идеология фронтунуң бүгү ажил-дакчыларының сонгаралдып бол-бас чугула сорулгаларын бирээ.

А. ДУГЕРЖАА,
СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркунун политиктиг чырымышкы бажынының консультанты.

Н. К. Санников трактор мотор-лар сепээр ажыкче шилчээниң-де бээр дорт чыл ашкан. Ол үе-ниң дүргүзүлдө селесарын арга-дуркуламы байып, үрөгөн де-талды калчаар септээр чогуруул деп чүвеп дораан-на эскерип, ону шынарыг кылырынга ол чалчы-кан, Папа Кузьмичиниң ажилдан турары «Сельхозтехниканы» Са-рыг-Септе сабыры бо хүнпөдө чадаанакчыларын кыйгырылга чо-рук кирген, партияның XXIII съездини төлөтүп уткуур дээш демисежип турар. А эсе-сарь Санников — муракчыларын оодурунда.

ЧУРУКА: Н. К. Санников ажыг үсүндө.

Фото С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

Звенону тургускан

Чөөн-Хемчикте «Большевик» кол-хозтун тараажылары төп шаңда үре-зин арылаар 24 кижигил звенону тургускан. Тараанын бирги ары-лашыны «ОБ-20», ийгинини «ОБ-4» деп машиналарга кылган соонда, складтарже уруп турар.

Чоокка чедир 3600 тонна үре-зин арылаан. Артан үрезини удат-пайн доозар сорулганы колхозчулар салган.

Х. АРАЧКАА.

СОВЕТ СУДТУН АЖЫЛЫ ХӨЙ ТАЛАЛЫГ

Күрүнеңи эрге-чүрүмунга, социа-листиг өңүч-хөргөңиге болгаш совет кижилерин калыыга база аммы-рал-чуртталгазынга айымдыг кем-херектер үүгелдешкинери-биле де-миселди күштелдирбешаан, совет суд кем-херек үүгелдешкинериниң тыттып келдир чыдаганын узу-каарынын баш бурунгаар сагынды-рылгыт хемчеглерин ап, хамаатылар-ны эргелерин камгалап турар. Со-вет суд органныр боттарынын хой талаздыг ажыл-чорудулгазын ботта-дырда, партия, совет органныры-ны, хой-ниити органнырларын ду-залачылыгыга, күжүңгө дааныр.

Совет шийдегиле органныр хамаа-тыларын ажылдаар эргейи, күш-ажыл хойбузуң шыгыны камгалаар хүлээлгелгил. Совет Конституцияны 118 чүүдүнде бижылгатынган ажылдаар эрге — хамаатыларын база бир кол эргейи болур. Ажилчы-нарын, албан-таакчыларын болгаш хөвөзженирин, аныктыгы кыш-ажыл камгалаалы күштелдирер бол-гаш түр үеде ажыл кылып шылас апарганда, оларын ажылдап турар черинге хөвөз арттырар дугайында Коммунист партиянын болгаш Со-вет чалактын ап келген хемчеглери күш-ажыл хойбузуң шыгыны са-гымын ажыл-агый болгаш албан черлериниң удуруткучуларыга хү-лээдип турар.

Чамдык ажыл-агый болгаш албан черлериниң удуруткучулары партия-нын айттышкынын күштелдирер, күш-ажылды хойбузуң каржыны-биле хамыкты турарын айттыр керек. Ажилчыларын күш-ажыл, амы-дырал-чуртталгазы дээш сагыш сал-бас чоруктарын ужурунда ажыл-агый, албан черлериниң ажыл-чорудулгазынга багай саларын чедирип турар таварылгалар кайгы хей. Совет кижилерин ажылдаар эргейинге би-чин-даа кызыгаарлашкын тыттып келсе, партия, совет, профсоюз ор-ганызылар, ылангы совет суд органныр доп-дораан үе кирер ужурул. Суд органнырыга күш-ажыл талазы-биле чорудуларын материалдары хой-биле кирип турар. Оларын хой нуруузу чүштүг өвөс чыдаганын-биле профсоюз ор-ганызыларын чөптөөрлөп чокта каныг-бир удуруткучу ажилчин кижини ажилдан үндүргени болуп ту-рар. Чөөн-Хемчик районда «Сүт-Хөл» совхозтун дирекциязы токарь Те-мбирди, Улуг-Хем районун Хайыра-кан сес чыл колхозуны директору, школынын повара Нама-Сүрүңү, Кызыл-Мажалык АТА-нын админис-трациязы чолаачы Монгушту каныг-лаа барымдаа чок черге ажилдан үн-дүргөн турган. Профсоюз ор-ганызылар бо органызыларын удуруткучуларын негелде кылырга,

тоомчага албаан болгаш суд ор-ганызы негелдениң документаларын кирип ужурга таварышкан. Үстүндө айткан районнарын улус судтары негелдери хынал көргөн, ажылдан үндүрткен ажилчыларын ажилыга катап кирип, оларын ажылдаары турган үеинде ажил төлөврин ук организацтыларын удуруткучуларын төлөттирер доктааларын үндүр-ген. Суд органныры ол доктаа-лар күштелдирген. Чамдык ажил-агый черлериниң удуруткучулары бот-тарынын эрге-хүлээлгелерин ажил-лап алгаш, ажилчыларын чөптүг негелдери хандырыс, боттарыны көргөни-биле шиттирлер турар та-варылгалар өвөс өвөс. Чижээ, рес-публиканын сэт комбинатынын ди-ректору Боляринов каныг-даа ба-рымдаа чок мындыг дузалал биж-жөө: «Чадаанын ээт заводунун бүүдүрүлгө эргелечкени Филиппов ол заводтун директору Кравченко-биле дузуунда харылаалыг, аморалдыг аажы-чаны четпес болган ужурунда ажылдан үндүрер». Хыналдан ба-рымдаа чок болуп изерээн, Боля-риновтун дузалалы күш чок болган.

Ажил-агый черлеринде партия, профсоюз органызылар күш-ажыл хойбузуң каржыны-биле ха-жыдып, ажилчыларын, албан-таак-чыларын ботунун көргөни-биле ажилдан үндүрер ийи-чангыс уду-руткучулар-биле эптеш чокка демисе-жир ужурул. Ажил-агый болгаш ал-бан организацты черлериниң уду-руткучуларын дузалында ажил па-гы үскөн дээш ажилдан үндүрер деп бижээн дузалалар сөөлгү үеде көргөндү турарын демдеглээр керек. «Суклак» совхозтун танымыл Корваленко кадынын байдалы-биле өскө ажилче шилчирин дилеп, сов-хозтун директоруна бидиримшин кирирге: «чыдагала чокка ажил пагы үскөн дээш Коваленкону ажил-дан үндүрер» деп, директор Середкин дузалал бижээн. База бир чижек. Кы-зылдың эт комбинатынын ажил-чыны Осинович штат кызырдазын-дан үнгенини төлөврин бөрүн дил-дип, директорга бидиримшин ки-рирге: «ажыл пагы үскөн дээш ажилдан үндүргөн» деп бидирим-шинге бижип каан. Бо дээрже ыт чок, чүгө албан-дузалалы барым-даалаан чорук-тур. Осинович дил-дээ улус судунуң кижилеге-биле бүткөн.

Республиканын улус судтарыны хуралдарына 1965 чылда 300 ажыг күш-ажыл чорудуларын көргөн. Оларын хой нуруузу ажилчына-рга, албан-таакчыларга ажилгыт шиттирлерин үндүргөн, ажилчы-нарын, албан-таакчыларын ажил-даары турган үеинде ажил төлө-вирлерин буруузу удуруткучуларын төлөттирген. Коммунал ажил-агый

черлериниң чуртталга бажынары-нын талазы-биле чорудулаат айт-тырлар болгаш негелде хомудалар суд органнырыга база киргилээр. Күрүнеңи, ажыкчы чоңун эрге-ажыктары дээш судтун хуралдары чөптүг шиттирлерин үндүрүп турар. Кызыл хоорайны № 2 чуртталга бажынарынын эргелди Н. А. Золо-тухину чурттап турар бажыны-дан үндүрер дугайында Кызыл хоорайны улус судунга негелде хөвө-кирген. Хыналданын түнөөнде Зо-лотухина коммунал хандыргалазын талазы-биле чурум үрөөн ки-жи болган. Республиканын районнар төлөринде, хоорайларын мындыг байдалдарын бар болуп турарын ай-тырып чугула. Болжаларыга ыш-брыс, күрүнеңи эт-хөргөңигени кам хайыра чок кижилерин суд ор-ганыры коммунал чуртталга бажы-нарыдан үндүрер эргейи.

Улус судтарынын ажил-чоруду-лазы хой талаздыг. Суд органныр кү-рүнеңи болгаш ажыкчы чоңунары эрге-ажыктары дээш демиселди күш-телдирер, чөптүг шити-келдерин үн-дүрер хүлээлгелгил. Республиканын улус судтарына уруглар азыралы-нын талазы-биле негелдениң херек-тери хөй-биле кирип турар болгаш не-чаштарын камгаламы дээш суд органныр чөптүг шити-келдерин үн-дүрүп, уруглар азыралын ойт-лаарларга хойлу бугаар кезем-челерин хүлээдип турар. Руда комби-натын Кызыл хоорайда шийчелер чериниң администратиязы, бухгалтериязы ол черде ажилдап турар алаардан уруглар азыралы төлөдир талазы-биле улус судун үндүргөн шити-келдерин бугулуруп, хары-даа чажырып турган таварылга бар. Кызыл хоорайны улус суду ол бай-далды иштеп хынааш, судтун доктаа-лын чажырып, уруглар азыралын адаларын ажилдан тырттайп тур-ган кол бухгалтер Евдокимов тор-гай болгаш уруглар азыралы төлө-вейи келген адаларга хойлу-дүрүм-нү кеземчезип көргүсөн.

Совет судтун соруглазы болза, со-вет кижилерин санын-чолуна кич-чээлгелгил болуру, каныг-даа тава-рылгаларда коммунист принципке дааныры, херектин шыны тыпкы, чөптүг шити-келдерин үндүрер болур. Совет шийдегиле органнырыны ажил-дакчылары ажыкчы чоңун ортузун-га хойлу-дүрүм танымылазын күш-телдирбешаан, совет кижилерин эргелерин болгаш күрүнеңи эрге-чүрүмунга удуруткучуларга хамы-дышкын болу берсе, ону хойлу бугаар көр хүлээлгелгил.

В. БЕКИШЕВ,
Тыва АССР-дин Дээди судунун даргазынын оралакчызы.

БИСТИН ҮЕНИН НЕГЕЛДЕЗИ

Ийи-Талдын кезээки школазын ажилын ында башкылар коллектив, партия, комсомол организацтылары, көдээ интеллигенция чөвүледи бот-түг болдурары-биле амыралчы чү-гула хемчеглери сөөлгү чылдарда ап келген.

1965—66 өөрелдиге чымын бирги чартыг дозулган. Бо школа-да байдал бо өөрелдиге чымын ба-за-ла эки. Школазын 5—8 клас-тарында 67, 9—10 класстарында 34 киж колхозунда ажилдамышаан, эртем-билгил чедип алыр дээш шулу-гу демисежип турарлар. Ийи-Талдын кезээки школазын ажилын чедип-шинигил чоруп турарында ук школын директору, комсомолчу Валентина Дагбадайын, РСФСР-ни школарын алырдыг башкы-зы Оюн Ак-Кыстын, башкылар Кы-ргыс Стал-оол, Алётина Панова, Там-дын-оол Кыргыс оларын уду-гу-зу көкү.

Аныктыгы кезээки школа-рыдан Шагаан-Артыгын ажилын аныктыгы кезээки школазы ба-гай ажилдап турар. Алаттыгыл шко-ла кезээки өөрелдигенин клас-ком-плектинге көрдүгөн өөреникчилер-ни санын чикек-нормаларын күшүлүн шылавын турар.

Ук школын байдалында тур-густуган аргаларын школа дирек-циязы чедир ажилдаары, ылангы хоорайда партия, совет, комсомол болгаш өскө-даа хой-ниити органи-зацтылары-биле, ылангы ажил-агый, албан черлериниң удуруткучулары-биле бижиг, ээштиг харылааларын тургузуп албаан. Шагаан-Артыгын кезээки школазын ажилын эки-жигери-биле хоорай Советинин күс-сөмү тускай шити-келдерин хүлээп ал-ган-на харын. Ичканмыже Шагаан-Артыгын автожыл-агый чери, «Сельхозтехника» салыры, хары-лаа чери, районун улетпур комби-назы, райпо, райметелге ажилын

аныктыгы өөрелдигенин тодар-гай сагыш салбайн турарын чуга-алары артык өвөс. Жаңов айткан колхозтун төвү — хой чурттачылыг Чотураа суурда кезээки школа өөр-еникчилериниң санын эвээжинден харгыларынга четкен.

Республиканын заочно өөрелди-гил ортукмак школазын баазазын-га ажиттыгган Хайыраканын, Кок-Чыраанын, Арыг-Бажынын, Ак-Ту-ругунуң консультанттары (оон эр-гелечкилери эштер Ады-Түлүш Каа-дыр-оол, Алексей Орус-оол, Сунгаран Чаш-оол, Ондар Сүр-оол) чаа өөрел-диге чымын база организацтыг байдал-биле ажилдап турар. Тус-тус эртемнерин башкылары болдунар-ла сумелери өөреникчилерге негел-дери доктааттыгган хүнеринде бер-ип турарлар.

Заочно өөрелдигенин консульта-ция пункттарын районун хой чурт-тачылыг черлеринге ажилдары чү-гулаап көргөш, ажилдадырган бол-гаш башкылар-биле хандырган тур-буже, Бүдүн-Теректин, Арыканын, Зийди-Хемин, Торгалыгын кон-сультанттары чогуру денделден кууд ажилдаан. Ол ышкы Арыг-Узундө, Чаа-Хөлө кезээки-даа, заочно-даа өөрелдиге чорувай турар. Аныктар өөрелдигенин партияны бээ-биле көрүп, сагыш салыры чугу-ла. Манаа колхоз, совхозтарда ком-сомол организацтылары боттүг кижил-гелдир болурун чедип алыр апар.

Аныктыгы эртем-билди бедэн тузум, угаан-мелерел, сагыш-сеткил талазы-биле оларын куду турамы байлашкан тулум, амгы үеде би-стин амыралчылыг боттүг чүүл — коммунизм улам чооксулар. Анык оолдар, кыстарын хамыктын муру-нда болуу болуу, сеткир сет-киниң — амгы үениң негелдеси — өөрелдиге, күш-ажылга бактаган тур-ар ужурул.

А. БЕГИН.

Америк империализм судаттырып турар

ГАВАНА. СЭТА-ның тускай кор-респонденттери М. Артюшенко-биле Р. Кизев оларын дамчыдып турары кылаан.

Азия, Африка болгаш Латин Аме-рика улаустарын эң-сеткил кат-тыштыргалазын бирги конферен-циязын январь 4-те болган хүн-дүсүк хуралында Лаостун төлөө-лөрүн баштайгы Фунг Вонгитин бир дугаарында санал берген. Аме-рик империализмниң агрессивниги уду-ру бодунуң чуртунуң патроти-нарын демиселини дугайы ол то-диргалык-биле чугаалаан.

Муруну болгаш Тон Лаостун ра-йоннарын чөптөөт эжелээшкенин аргазы-биле Ийди-кылды чартык ортузукка агрессивни калбартыр-дээр америк империализмниң пла-нирларын Лаостун төлөөлө сайылаан. Бодунуң чуртунуң хостаалга дээш туулуунда чедир демисежирге аос улаустун боленин ол демдеглээн. Америк империализмге уду-ру маа-дырыг вьетнам улаустун, а ол ышкы Латин Америка Республиканын, Камбоджаны болгаш өскө-даа тур-гарын улаустарын демисежирге бүү-дүрүп эң-сеткил каттыштыргалазын Фунг Вонгитин алагейлээн.

Оон дараазында Доминикан Рес-публиканын төлөөлөрүн баштайгы Гидо Хилге сөс берген.

Бодунуң чайышпача чугаалаан ол, империализмге уду-ру демисе-жир эң-сеткил каттыштыргалазын айттыргаларыга уду-ру кичээлдерин чорудурун. Азияны, Африканы болгаш Латин Американы демисе-жир турар улаустары сайыраңгай чурттарын, ылангы социализмге күрүнеңиңиң деңишлелгил күш-терин дөткөмчезин аажок күзеп ту-руп дээрзин доминикан төлө-демдеглээн.

Капиталист чурттарын проле-тария болгаш ажилчы чоңуны империализмге уду-ру демисежир кирип турар деп, ол чугаалаан. Боттарыны национал хостаалга дээш демисежир турар улаустарга дөткөмчезин көргүзүп турар социа-листик чурттарын улаустары болгаш чачактары нити херекке аажок уду-ру салымшынын кирип турар.

Империализмге уду-ру демисежир тай-был дээш демисежир чугула кезин болуп турар чүгө дээрже, ам дөрө-нөдө империализм турар туралда, дайынны амылаа база-ла турар турар дээрзин Гидо Хил база-де-мдеглээн. Америк империализмниң дорт азы доораткан агрессивниги таварышпаан чангыс-даа улус деле-гейде чок деп, Гидо Хил айткан.

Немниг үлгедиглерге удуруланышкын

баштыны Эдуард Идолово бир дуга-арында санал берген. Бодунуң чурт-туу колонизаторларга уду-ру демисе-жир турар улауунга дузалачы көргүзүргө бүү-дүрүп улаустарын ол кыйгырган.

Оон дараазында санал берген «Аравий чартык ортузуктун муруну чүгүнүң национал хостаалга фронт-уунуң» төлөөлөкчиси Сейф ад-Дал-лай англи колонизаторларга уду-ру бодунуң улауунуң демиселини дугайы чугаалаан. Англия бодунуң шериглери бистин демисежирлел-тен үндүрүргө чедир, мыл боду-нуң баазаларын улауунга хөвөж-дөр демиселини сөкөтпөс бис деп, ол демдеглээн.

Оон дараазында КУР-нун төлө-лөрүн баштайгы У Сю-пиль санал берген. Конференцияны ажил-ы-биле холбашкан тодаргай кан-дыг-даа санадарын ол кийргээн.

Конго (Леопольдвил) улаустун тө-лөөлөрүн баштап келген Монгали Мпшель Конгоуң революстуг дээди чөвүлелниң мурунда куба рево-люцияга, а ол ышкы өскө-даа чурттарын улаустарын национал-хостаалгалыг шимчээшкенин байыр чедирген.

АКШ-тың агрессив политиканын шиттирлэп буруу шапшылаан, Кон-гоуң төлөөлөкчиз империализмге уду-ру, тайбын, хостаалга болгаш ха-маарышпас чорук дээш демисежир боттарының хүрөөлөңиниң чангыс ээни быжылгаар деп улаустарын кыйгырган.

Империализмге күчүлээшкениге революстуг күчүлээшкенин, чөптө-дү демиселди уду-ру тургузар ужу-руг бис.

Вьетнам, Лаос, Доминикан Респу-блика, Венесуэла болгаш өскө-даа чурттарын улаустарын боттарыны хостаалга дээш демиселин конго улус шиттирлэп дөткөмчезин турар дээрзин Монгали Мпшель ме-демдеглээн.

Вьетнам айттырын шиттирлээр-иниң кара чангыс орту болза аме-рик шериглери үндүрер болгаш агрессивни сокардыры болур деп, ол

ЧЫЛДЫҢ ЭГЕ ХҮННЕРИ

— Алло! Чок, часпаан-дыр силер, бо республика имнелгезиниң, озал-ондакка таварышкан улус эмизер салбыры-дыр. Эргелекчиси мен мен, Вережагин дээр.

Откут, далаш чок үн телефонга чугаалап турду. Дугурулуп алгаш, кезер зичиниң шөлзөн шагында уктурушту. Узуу эвес, шыраак, чазык шырайлыг эр болду.

— Чылды быймыг сөрүк-биле эгелеп тур бис. Бистиң амыдыралык бир яны, дыма бүзүрелди болу берген-дыр. Мурнунда база-ла коммунизм херезинге бүзүрелди чоразан бис, а саялгы чылдарда хей чүүлдерин дыма тодаргай көрүп, биллип, медереп тур бис. Бистиң коллентивтиң сагыш-сеткилин чакгыс бис-биле сөглөп болу: келер үеге бүзүрел. Беш чылдың зижин ынадыг сатим-биле амыдыр кирдөөс.

Виктор Александрович шынын-на сөгледи. Уениң кал судалын чиге илеретти. Озал-ондакка таварышкан улус эмизер салбыраа ажил-хыш улам сөрүктү хайныккан тур. Коллентив эртен чылдан бээр коммунисттиг күш-ажылдың салбыры деп аталып демисепки кирген. 15 киши коммунисттиг күш-ажылдың шалыпчыды деп аталып чалган. Незишкенин сестрзз Галина Крыкина биле санитарка Мария Яновенкоун эргелекчи мактап, хундулуп адап олурду.

Эртен чылын эгелзэн бо шимчээшкенин чаа чылда изин-биле уламчылаан. Коллентив чаа-

чаа сорулгаларын салып, чаа хөрөкселдер-биле чепселенип, эмизериниң чаа аргаларын шиктээди алыр дээш шуудурга демисепки турар. Оок-биле кады чон ортузун лекция, беседаларны калбартып, бугурулуге болгаш амыдыралга озал-ондакка таварышкан эвези-деиринче кичээс-гейини күнүлдерин.

— Виктор Александрович, шимчир дээн ки-жөөс ап четти — деп, ак халаттыг кыс медээ-леп келди.

— Дораз бардым-на, — дээш, Виктор Алек-сандрович меңээ тайылырлады. — Зирозин эштерин ай-билеп шимчир турар бис. Оларның моон сонгааргы амыдыралы бүзүрелди, балыг азы сымны часты бээрине деп сөзмөс, ылап экирзэн турарын чедип алыр уктурулг бис. Ол чорук ажил-агыларга көчүг улуг уктурулг-дузалыг.

Аарыг кижиги Н. эмнелгек чөдээс сыгган чедип келген. Ону чикчилг сөөктөр эмизериниң деп-шигилеге чаа аргазы-биле эмизэн. Ол арганы шиктээди киркишкен баштайгыларын бик-рээзи ол. Ам оок байдалы эки, балыг шуут эки-рээзи.

— Чаа арга-биле үжөн чыгыс кижини эм-нээ бис — деп, эш Вережагин чугазын уламчы-лады. — Аааа эмизеринге бодаларга, чаа арганы амыглана, балыг дүргөн экирип, өскө нары-

дашкынар турбас боор-дур. Бөгүнге чедир да-гы хыналдага келген эштерин байдалы сагыш ышак чаагай чүе-ле-дир!

Салбыраа эртенниң чаа чедишкенинереңи се-нууругал улуг. Ол ажилды далаш чокка, оварын-чалыг болгаш ылаптыг чорудуп турар. Чылдың баштайгы айларында орга чүнүнүң аарыгларын эмизериниң чаа аргазын шиктээди алыр. Ам-дыннунда аппаратураны катан-катан көрүп, өв-ренип, чаа арганы амыгларын тодаргай би-жимелдер-биле таныжып, тавар белектенип тур-рар.

— Ону канчаар шиктээди алырын баш удур чугаалаары берге. Чүү-даа болза, ык белектен-геш, баштайгы эмиткен кижиден эгелзеш, болур-чогуру-биле шыңгыс ажилдар бис — деп, Вик-тор Александрович чугазын доосту.

Бир-тээ беш чылдың баштайгысы чаа эгелеп турар чүе болганда, орай эвес-ле боор, эш Вере-жагинда кандаг кузээшкенин бар ирги деп со-нууругалым.

— Кузээшкенин... Бодумунуң эмчи эш-өөрү-нүң өмүзүндө «Шынык» номчулгаларына кадышшылы күзедим. Эмчи кижиге оон артын кузл турбас.

Виктор Александрович бир холун байылажып чайгаш, ийдириин бажындан бедиди көдүргөш, дыңгыз тулуп калды.

А. АЛЫМ-ООЛ.

«ЧАШТАНЧЫДАН ЧАЛБЫЫШ ҮНГЕН»

Почерларич болгаш школаларының 30 чылдык тураскааткан Бүгү-рос-сий похотунук баштайык белектик үе-чөдөс чоруп турар Тыва АССР-ниң Чырдыкшын министрствозу болгаш ВЛКСМ Тыва обком похотун дугайында ду-румун бидиляан. Похот-тун район болгаш школа штаттары, тургузуп эгелзэн. Баштайык штат Биш-Хем районда тур-густунган. Кызылдың 19.9 школаларында штаттар ажилдап эгел-зэн. Кызылдың 19.9 школалары «Чаштанч-дан чалбык үн» деп похотка киржир. Класс бургузунда «Октябрьның ишчилери» деп отрядтар орнатылаттыгандар.

Революсч, дайыкы болгаш күш-ажыкы чакчыларда, Төрүн чуртунда ынак болурун-га уруларын кижиздөө-гүмө бо улуг уктурул-гым. «Ол хуннериң ал-дарышпас», «Тыва хе-а-женин» чаа амыды-ралдың тургузукчулары, «Улуг түдүкчүлөр», «Та-рын хоорайныкы төвү-зү» дээн чыккыт доал-галары «Октябрьның ишчилери» деп отрядтар боттандылар. Тыва улус-тун революция мурунда амыралы-биле таны-жар, «Шаанда болгаш аа» деп деңгелелери кылдыр, ынааардагы ки-жилерин сактышкыч-нарын чымыл бижир ажилды чорудар.

1966 чылдың январь-8-те Ленинградтың Пе-кабристер шкундун Пе-кабристер болгаш шко-лачыларын похоту де-лээр. Октябрь дээш ту-ла-

амы-ткы бергенерниң Маркс шкундун хөрүмне по-хотун сымал «Улуг чириткы» кылдыр. Эгелзес школаларында Са-ша Оюн, Кызылдың школа-интернат м н а м Тамара Доржу, Копту-Аксы школаларында Се-режа Шаронин болгаш аске 3 анык туристер Декабристер шкундун баарлар. Олар «Бичи чириткы» Тывага эк-кээр. «Бичи чириткы» «Улуг-Хемниң эр-хтерине элээр» «Чаш-танчымда чалбык үн-ген» деп похотун бис-тиң республикага эгел-зэн ол.

Похотун укту үе-ча-дээс 1966 чылдың но-ябрь 7-де эгелээр. Ын-чан чириткылар район-дак районче, школадан школага шилчир. Эң

БОЙДУС КАМГАЛАЛЫНДА

Бистин республикада бойдус камгалаалының нийтиледи бар. Оон кылдыр ажилы — алымдаа-ла илде-дир. Нийтиледиң Току-районда салбыры бар. Ында ор-ганизаастыг ажилдары дээс калбартып, Чыкыл-чөдөө, эге ор-ганизаастыгларын бугу ор-ганизаастыгларга тургузулаан. Нийтиледиң келжигүнерилди са-ны көндүр турар. 1964 чылда оларын сагы районга 621 киши турган болза, эртен чылын ол 1033 киши чеккен. Хей-ниити ял-секторларын сагы көндүр, хей-ниити күш-биле органи-заастаан музей четелетти-лаан. Културга бажыныны ча-нында бойдустун бугурулгын организаастаан, бойдустун чалыг өндүртериниң экскурсияны ра-йонга организаастаан тургулаан. Чонун ортузунга бойдус кам-галаалыга колбашкан лекциялар-ны, тайлыбырларны план саугаар кылдып тургузулаан. Ногаан хай-гылычлар нежигүнери база эки ажилдап турган.

Бир эвес нийтиледиң бугу районнарда салбырлары бо ыш-кан кылдыр ажилдаа өскө бол-за байдал дык-ла чүе турар ийик. А херек кырында ылаптыг эвес Сөөгү ийи чылды алдыр, нийтиледиң чөдөөс ийи-ле кат-п чылгаш, а оод президиум бейи ол-ла өйдө чед катп чылгаш. Шак моорган-на ний-тиледиң чөдөөсүндө калбар ажилдап турган билдир бээр-дир. Нийтиледиң келжигүнери-ни сагы ам бо хунерде мурун-ку хөвөр артып турар — 15 му-хире кижиге, а оларын иштинде улуг назылг кижилер — чүг-лө 44 хут.

Ынааарга бо нийтиледиң эге организаастыг ажилы шактычылдыгына келерлер улуг ролдулук, ол дээр арга-мышты болгаш, сад ажилың на-малааларың: хараа болгаш кө-дөз ажил-агы үштүрлер кам-галааларың; сутларын болгаш балыкты, аныяны, ногаанчы-дыганы камгалааларың секция-лары-дыр. Секцияларын чам-дымы муң чүгүр ажилдап тур-гулаан. Арга-мыш болгаш сад ажилы камгалааларың секция-ларын нийтиледиң районнарда бугу салбырларында тургузу-лаан, олар кайы-хамаа чок ылап кезер чорукка уду, оларын кам-галаар талазы-биле демиселди чорудуп тургузулаан. Ылангыч улуг оруктар кылдыгына. Кызыл-дык девисчектериниң ыштар та-рымы талазы-биле элзэн ажил-кылдыгана. Чикээ. Кызылдың малгашты мурун-чөөс талазын-

га сөөгү ийи чылда 16 гектар-да ыштарны тараан.

Республикада нийтиз-биле алдыр, бо-ла өйдө организаасты-ларын болгаш хей-ниитиниң күш-биле 85 муң улуг болгаш чадан ыштарны тарып олуртка. 18 муң тонна ылап үренип чы-гаан, ылап ажил-агыларынга ду-жааган. Ындыг болза-даа бо бугу дээрке кылдыр уктурулг турган бугу ажилдарга деңгелер, шы-яла «далага даламды-дыр».

Ылапты чөптөөрел чокка, ка-ра-тураанын кезер чорук ам-даа бар. Эртен чылын ынааар кезип турган ылап 845 кубометр болгаш. Мындыг ылапны чурум үрөш-кенин Тес-Хем, Каа-Хем бол-гаш Току районнарда болуп тур-рар. Сөөгү ийи чылда өртөн көтарал база улуг болган. Чүг-лө эртен чылын 5 муң хире гектар черге ылап өрттөнгөн, ол дээрке күрүнге 25.9 муң рубльдиң ко-гаралы-дыр.

Арга-мыш эвезеп турар ра-йоннарда ылап кезерин кызыга-лар дугайында чугаалар болуп турган болза-даа, бо талазы-биле боттук хемчтер алдынмай тур-рар. Кезип турар ыштарын 60 хуузу арга-мыш эвезеп ба-рыны талакы районнарда оваа-жып турар. Ылангыч Барыма-Хемчике Улуг-Аягытты, Чырга-кы деп черлерге «Тыва даг-дугу» комбинаттын ылап белектелчле-ри ылап кезерини чурумуарын чогуру-биле сагывай чорудуп тургулаан.

Ынааарга бо талазы-биле арга-мышты тарып олуртур ажил-ды чугулаа көр апаар. Ол ажил кандыг чоруп турары? Кескен ыштар тараан ыштарда хей болуп артыпшаан турар. Чикек бо-дур: сөөгү үш чыл иштинде 9 муң гектар черин ылапты кес-кек болза, тарып олурткамы — чүг-лө 7 муң гектар болган.

Каттар, тоорук сайы чыыр айыл, оларын камгалаары база экир-биле турмуулаан. Хуузу-да ажилы бодала кижилер, чы-жең саздыг кылдыр оларын эжелеп бээр таварылар ам-даа бар. Чикээлзере, бисте эң унегит кат — чыкыргана бар бол-гаш. Ол кат РСФСР-ниң девис-кюринде чүг-лө үш черде бар — Тывада, Даг Алтайда болгаш Бурят АССР-де. Бурятта чы-жыргана өстүрениң туснай сохвоо бар. А бистин республи-када ол унегит катты кайы-ха-маа чок ажилдап турар. ыла-гыч Барыма-Хемчик болгаш Тес-Хем районнарда бо талазы-биле байдал көчүгү богай.

Моон-биле кады аныяр чүр-мү сагыр талазы-биле хей ажилды кылдып турар болгаш кы-лыр-даа уктурулг. Сөөгү үеде аныаар аныаар немейи турар чүгү бар, чикээ, бисте баргунуң кижиге, ойдатра, норка болгаш өскөдөр-даа немешкен. Эртемде-нериң саап көргөниң саугаар алырга, чамдык сымы, киш, дини, дээн ылап аңарын баш са-ны бистин республикага өзүп турары илерзэн. Ындыг болза-даа күрүнгөни аныяр фондусун камгалаар талазы-биле ажил көн-чүт четпес чоруп турар. Браков-ерлерге уду демисел ам-даа кошкан. Ылангыч ресептор-бю-ютун талазында бо талазы-биле четпес ажилдап турары дем-дээр херек.

Бойдус камгалаалының ний-тиледиң ажилдакчылары хөрү-нүң сугдан болгаш хатган үр-лери болдурбас талазы-биле ба-за ажилдап апаары чугаажон. Бо талазы-биле көдөз ажил-агы-ын ажил-ипчилерин дуза-лаары — нийтиел келжигүне-риниң дайыкы сорулгазы-дыр.

Бо бугу айтырыгларын Тыва АССР-ин бойдус камгалаал ний-тиледиң чоотка болуп эртен үшкү республика конференция-зынга тодаргай-биле чугаала-нып көргөн, апаа келген төлө-лөр үстүндө айтылган айты-рыгларын чиди-биле көдүрүп турганнар. Нийтиледиң мурун-да ам турар хол сорулга — ор-ганизаастыг ажилды демисел и-дирери болуп. Оон-биле кады нийтиел келжигүнериң са-гың көндүрүлү, ону улам-ка массалык болдурар дээш ажилды калбартып. Нийтиел кел-жигүнериң сагың көндүрүлүп хамаатчы, хараа-даа бар кел-жигүнерден даламдыр хавыр-агыр эртен чылын чүг-лө 54 хуу күткөсүндө калбар үнелер болдурулг. Моон түдүкчелер, шуут чугаалаарга сад-чөө планы кү-ткөсүндө биле, ылангыч ний-тиледиң туснай ажил талевир-ил ажилдар унурут бир ки-жилди кылдыр уктуру таварыш-кан фактыны чүгү деп көрүр?

Бо бугуру чугаалажы көрөш, нийтиледиң конференцияга то-даргай доктаалды хуузулаан. Ында пропаганда ажилы күш-телдерин талазы-биле хемчтер-ниң база айттып турар. Эртен чы-лын бо талазы-биле 2500 ажил-плектериниң лекцияларын, бе-седаларын кылган турган болза-даа моон сонгаар оон шынар-а ажилдеринче оза кичээлгелди салган турар.

С. САЛЧАН.

Кызылдың профессионал-техниктиг көдө Шымдыраа болгаш хол бөмбү ойлаан сургуу-дары өвредте сөөгүне бо-ла көрүп болур. ЧУРУКТА: болук оолдар шымдыраа олтур. Фото В. КРАСНИКОВТЗУ.

ЛЕКЦИЯНЫ ДЫННААННАР

Америк империалистериниң үүгү-дө турары эжелекчи чазыг поли-тиказын сойгалаан лекцияны «Шек-пээр» сохотун ажил-ипчилер, албай-хаакчылар, башкылар ко-лектив, өвренникчилер дыннааннар. Лекцияны школа директору эш Ду-гур-оол сонугурулг кылдыр ар-тирден. Америк агрессорларын Вьет-намда чорудуп турар ханыг үүгү-дө илдегилерин бугу-ле илдегилер-ди кижиге төрелеттенин келешке-ди турар, ынааарда-даа эжелекчи дайың дөмө-ле түннел чок болур. Чонун-шынныг килени ону базар дээрин-ге бугурур бис, Ынааарга бистер

база үнүвүс кадып тур бис. Бистер, америк агрессорларын Вьетнам ханыг үүгүдөгилерин ра-диола, солу, сеткүдөн номчаа-лайынынар көр хей чогувус кит-кен, агрессорларга согуз кылдыр бот-тарымын ажил-ипчили, амы-

дырал-чуртталгавысты улам чараш, чаагай байлак болдурар бис. Бистиң күш-ажылга хун-бүрү чедип ап ту-рар чедишкенинереңи америк аг-рессорларга өлүмүрт согуз болур дээрин ол чугаалаан.

М. ЧУЛДУМ.

50 муң километрни эрткен

Каа-Хем районун «Совет Тыва» сохотунуң чолаачысы Мурузулан Чердик-оол сөөгүлгө планын үргү-чү ажыр күтүспел келген. Намыг эдилеп, техниктиг ажааланы үе-шанна эки шынарлыг кылдып турга-ны-биле оон машиназы ортумак се-

телеге беаян кирейи, 50 муң кило-метрин эрткен.

Эртен чылдың чеди айларының дугузуна ол 200 дийн кыпар-чаар материалдарын камнап алган.

Д. САЛЧАН.

С. ДАГБА-ДОРЖУ.

СОЛУН ЧҮҮЛДЕР, ФАКТЫЛАР

Эң улуг назылыг чурттанчы

Бистин чериниң эң улун назы-лык чурттанчы азербайжан чы-лаачы Ширали Мислимов чаа чыл-да 160 хар харлаан. Чоотка чаа Ш-

ради Мислимов «Бакинскый рабо-ти» солуунуң дамчыттыр чаагай кадыкшымы чонга күззэн.

Мен казан-даа эмчелерге барып көрбөзөн кижиге болган мен деп, Мислимов чугаалап турар. Ынааарда-даа олар та чүнү уктурула чүе ийик, сөөгү үеде меңзү үргүчү кзон ту-рар апарган. Менден бир-ле чүе ийи айтырып, кадым-ла бир демдегел-дерин кылдып туралар.

Корреспонденттериниң хаммын мурун-да чүгүр-даа артын со-нуурулгун турар бодунуң узун на-

зыныны «чажыттарын» илерет-пи-лаан, бугу амыдыралымын иш-тинде тымып келген даг агарыны, бичкенден тура кылдып келген күш-ажылдың ачым-дыр дээрин кы-рган демдеген турар.

Бажыныма аалчылар кээр, ааа аажок өөрүрү, өскөрлүк, саттыкчыны, кармы-хажагай бол-гаш чашнаалар чоруту мырмийи көр чонун чок деп, Ширали ды-наткан.

Ширали Мислимов транспорттун

эң дээр хевир айт-биле чорутуу болур дээрин бөгүнге чедир санап турар. Амыдыралының 160 чыл-да оон көргөн кара чаныс улуг хоорайы болза Баку болган. Ургу-ларынч уругтарына болган олар-ны уругтарына аалчы болуп кел-ген ол чүе-дир. Бодунуң узун на-зымын иштинде Ширали үш уула кыдапкан. Сөөгү кадым Хатун-калун Ширалиден 70 аажыг хар биче Мислимов 23 уругларын алган. Ан оон бугу чок төрелдери ийи чүе аажы кижиге санаттымын турар.

400 чыл болган хевис

Көрүктүлериң улуг сохоту-лаан хайыттарың кээр солу-деселде. Талланың хоорай му-зесийне көстүп келген. Ол дээр Талланың сохотурактарын чымыл саугаар голалы мастер-лерге XVI чүе чылда кылдырган чеди хана хевистериниң бирозан-дир. Эрги намын хевистерини Эстонияга чоотка чаа түш алган. Оларын бирозиниң узуну 8.5 болгаш калбаа 1.38 метр, ону күрүне Эриктанын мастер-саламына таарыштыр эдил кыл-ган.

Хевисте ийди чериян бугу-лар-биле каастаан дүк аргыла-биле кылган. Бибей хаан Соло-монун амыралында тавар-ыгына ыла сипил чурал, а ол ылап биле таллн сүдүңгө эмблеманы болгаш кылган үе-зи—1547 чылда мында далаар сипилзэн. Хевистин композиция-зы, хевир болгаш будуктары Ренессанс уран чүгүзүне дү-жүп турар. Дөрт чүе чыл болган-даа болза, 19 хевир-дүзүрлөш тургустунган ол дее-дараалашкан уран чүрүмалын будуктары эки

кадагалаттымын арткан. Таварыш-тыр эдил кылганынч сохотуу болза, ук хевиске чаа көскү хевир кирири турган.

(Парлааттың медээлер агентствасы).

Редактор Н. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 7-ДЕ

Садып алыкчыларга

Колыскалыг «ЮПИТЕР» дээр МОТОЦИКЛДИ бол-гаш ХЕМЕ МОТОРЛАРЫН садып алыр-биле ээлчегте баштайгы бижидилген ресепторбюзотун бажыныга (Шетинкин-Кравченко кудумчузу, № 30) болгаш ХЕП ЧУУР МАШИНАЛАР, СООДУКЧУЛАР БОЛГаш ЭЛЕКТРОНАСОСТАРГА бижидилген горпонуң ба-жыныга 1966 чылдын январь 9-та эртенниң 8 шактан эгелеп чорударын Кызыл горпонуң баштаар чери садып алыкчыларга чарлап тур.

ГОРПО БАШТААР ЧЕРИ.

Г. ДУУШНАЙ.